خوێندنەوەیەك بۆ كۆمەڵە چیرۆكی دنیا سێ پیتە ... سەدیق سەعید رواندزی

چیرۆكی نوێ، بە كۆمەڵێك خاسییەتی هونەری و تەكنیكی نوێ دەناسرێتەوە، كە جیای دەكاتەوە لە چیرۆكی كۆن. كۆن بە مانا مۆپاسانییەكەی كە تیایدا بونیادی هونەری چیرۆك، لەگرێچن و ناوەڕۆك و كۆتایی ڕووداوەكان پێكدێت و ڕەنگە خوێنەر بە ئاسانی لە ناوەڕۆكی چیرۆكەكە بگات. بەڵام چیرۆكی نوێ، جۆرێك لە ئاڵۆزی مانا و گەمەی زمانەوانی و مانایی تێدایە، كە خوێنەر ناچار بە بیركردنەوە و ڕامان دەكات. تەنانەت لە هەندێ كاتدا، كە لە خوێنەوەی چیرۆكەكان دەبێتەوە، چەندین لێكدانەوە و خوێندنەوەی جیاوازی بۆ چیرۆكەكان لادروست بێت. چونكە ڕووداوەكان، كارەكتەرو گێڕانەوە و دەربڕینەكان، هاوشێوەی بینای هونەری چیرۆكی كۆن نییە. بۆیە ئێستا خوێنەر لە بەردەم جۆرێكی دیكەی چیرۆكدایە، كە لە دەرەوەی ئەو فۆرمە باوەی چیرۆكە كە پێشتر بونیادی هونەری چیرۆكەكانی پێكدەهێنا. لەو ڕوانگەیەشەوە كۆمەڵە چیرۆكی(دنیا سێ پیتە) یەكێكە لەو كۆمەڵە چیرۆكانەی، كە بە دنیابینییەكی جیاوازو تەكنیكێكی جیاواز نووسراوە. چیرۆكەكان، چ لە ڕووی ناوەڕۆكەوە بێت، چ لە ڕووی كارەكتەرو ڕووداوەكانەوە بێت، ئاڵۆزو تەمومژاوین، كە بە ئاسانی هەموو خوێنەرێك لە ناوەڕۆكەكەیان ناگات. ئەمەش ماهییەتی چیرۆكی نوێیە كە چیتر وەك چیرۆكی كۆن، بە خوێندنەوەیەكی ئاسایی، ماناكان بە دەستەوە نادات. لێرەدا، لە چەند لایەنێكی ئەو كۆمەڵە چیرۆكە دەدوێین:_

یەكەم: فەنتازیا و خەیاڵسازیی ڕەگەزی فەنتازیا، پانتایەكی گەورەی لەو دەقانە گرتووە، بە ڕادەیەك هیچ كام لەو چیرۆكانە نییە بۆ فەنتازیا بن. گەرچی خوێنەر سەرەتا كە چیرۆكەكان دەخوێنێتەوە، وا هەست دەكات لە بەردەم گێڕانەوەیەكی واقیعی ڕووداوێك، یان وەسفی كارەكتەرو شوێنێك دایە، كەچی لە پێ هەموو ئەو تێگەیشتنە واقیعییە دەگۆڕێت بۆ خەیاڵسازییەك ئەوسەری دیار نەبێت. چیرۆكنووس دەمانباتە نێو گێڕانەوەیەكی هێندە سەیرو سەمەرەو فەنتازی، كە هەموو ئەو تێگەیشتنەی لە سەرەتای چیرۆكەكانەوە بۆ ڕووداوەكان هەمان بوودەگۆڕێت. ئەو گەمە زمانەوانی و خەیاڵییەی چیرۆكنووس زیرەكانە لەگەڵ خوێنەری دەكات، خوێنەر ناچار دەكات لەگەڵ

ئەندێشەسازیی چیرۆکنووس بکەوێتە ڕامان و بیرکردنەوە. بێگومان ئەمەش یەکێکە لە خەسڵەتە هونەرییەکانی چیرۆکی تازە و سەرکەوتوو. چونکە چیرۆکی ئێستا، چیتر لەو فۆڕمە جێگیرە نامێنێتەوە کە تیایدا خوێنەر بە خوێندنەوەیەکی ئاسایی، لە ناوەڕۆکی ڕووداوەکان بگات. بەڵکو دەبێ بیر بکاتەوە، گومان و پرسیاری لادروست بکات. بۆ خوێنەرێکی ئاسایی چیرۆکی کۆن، ئەم تەکنیکە ڕەنگە تەکنیکێکی ئاڵۆز بێت، وەلێ بۆ خوێنەرێك کە مەبەستییەتی بچێتە قووڵایی چیرۆکەکانەوە،ئەم شێوازە لە نووسینی چیرۆك، جێگەی پرسیارکردن و مایەی چێژ وەرگرتنە. بۆیە کاتێ وەك خوێنەرێك ئەو چیرۆکانەم خوێندەوە، نایشارمەوە چێژم لە بینینی ئەو هەموو وێنە فەنتازیی و خەیاڵسازییەی چیرۆکنووس بینی.دروست کردنی ڕووداوێکی خەیاڵی، لە نێو واقیعێکی ئاڵۆزو ناشرین و پڕ لە ڕووداوی دڵتەزێندا، بۆ ماوەیەك خوێنەر دەباتە نێو دنیایەکی دیکە و چێژ لەو جیهانە خەیاڵییە وەردەگرێت.لە چیرۆکی ماکوانی خەراماندا، سەرەتا ئێمە وێنەی کارەکتەرێك دەبینین کە ترسنۆك و بودەڵەیە، گەرچی لە جەستە و شان و شکۆدا، ماکوان لە کەسێکی ئاسایی ناکات. بەردەوام دەخوات و بە هیچ تێر نابێت.

ئەو مرۆڤە، لە شێوە و ڕواڵەتدا، وەك هەر مرۆڤێکی دیکەی ئاساییە، وەلێ لە هەڵسوکەوت و ڕەفتارو ژیانکردندا، چیرۆکنووس وێنەیەکی داوتە ماکوان، بەدەر لە هەر وێنەیەکی واقیعی. ماکوان بە هۆی بێ کاریی و زۆر خۆرییەوە، باوکی لە ماڵ دەریدەکات. پەرتەوازەی سەرشەقام و کوچە و کۆڵانەکان دەبێت، ناچارە لە پاشماوەی سەتڵی خاشاکی ماڵان، خواردن بدۆزێتەوە و بیخوات. دایکی بە خەفەتی ئەو کوڕەوە سەر دەنێتەوە. ماکوان سەری خۆی هەڵدەگرێت و دەڕوات و ڕوو لە گوندێك دەکات، لەوێ دەکەوێتە بەرمەترسی گورگەکانەوە، بەڵام دواجار گورگەکە دەکوژێت.ئەو ماکوانەی لە منداڵێك دەترسا و خەڵك گاڵتەی پێ دەکرد، دواجار دەبێتە ئەو مرۆڤەی بتوانێت گیاندارێکی بە هێزو دڕندەی وەك گورگ بکوژێت.لە (چیرۆکی کەللە زراودا) دوای ئەوەی شوفێری تەکسییەکە ژن و مێردێك دەباتەوە ماڵەوەیان لە ژاڵە، هەر کە پێ دەنێنە دەرگای دەرەوەی ماڵەکەیان، لە پێخانووەکە ون دەبێت و نامێنێت. شوفێری تەکسی کە دەگەڕێتەوە نێو شار، لە ڕێگەدا ڕێکەوتی دووبوونەوەری سەیرو سەمەرە دەکات کە تەواو جیاوازن لە خەڵکی شار. لە (چیرۆکی منداڵەکەی زامبییادا) زامبییا منداڵێکی دەبێت سەری نییە، بەڵام قسە دەکات،لە (چیرۆکی دڵم دەلەرزی) پاڵەوانی چیرۆکەکە لە ناو هەور وێنەی دێوو درنج دەبینێت، کە دەمیان ئەوەندە گەورەیە فیلی تێ دەچێت. بەگشتی لە هەموو چیرۆکەکاندا ڕەگەزی فەنتازییا زاڵە و وێنەکان هاوشێوەی وێنەیەکی

سوریالییان لێ دێت کە لەدەرەوەی تێگەیشتن و ڕوانینی ئێمەن. بڕوانا کەم هیچ چیرۆکنووسێك لەو نەوەیەدا، هێندەی ئەم چیرۆکنووسە، بایەخی بە فەنتازییا دابێت، کە بێگومان ئەمەش ستایلێکی نوێیە و دابڕانێك لە نێوان، خۆی و ئەوانی تر دروست دەکات. دووەم:وەسف

یەکێك لە جوانترین ڕەگەزە هونەرییەکانی ئەم کۆمەڵە چیرۆکە، وەسفە. بێگومان وەسف، هۆکارێکە بۆ ناسینەوە و پیشاندانی وێنە و ڕووداو و کارەکتەرەکان بە خوێنەر. وەلێ لە بەشێکی زۆری چیرۆك و ڕۆمانی کوردیدا، گەلێك جار وەسف هاوتای ڕووداوەکان و کارەکتەرەکان نابێت و بگرە هاودژو پێچەوانەی یەکتریشن. یاخود نووسەر ناتوانێت وەسفێکی هونەرییانەی وا بکات، کە ببێتە جێگەی سەرنجی خوێنەر. لەو ماوانەدا چیرۆکی کەسێکم خوێندەوە، تەنها لەدوو دێڕدا ئەمەی نووسیوە:(خوشکەکەم لە بەر تاریکی کەوتە خەوەوە، کەچی هەر لە درێژەی ئەو وەسفەدا دەڵێت: مانگە شەوێکی وابوو، هەموو شتێکمان دەدیت).ئەگەر سەیری ئەو گوزارشتکردنە بکەین، دەبینین کە بنووسی چیرۆکەکە چۆن کەوتۆتە هەڵەوە.بەڵام لە کۆمەڵە چیرۆکی دنیا سێ پیتە،وەسف هاوتەریبی ڕەگەزەکانی ترە.

بۆنموونە: ماکوان کەسێکی زۆر خۆرە، بەردەوام دەخوات و گەدەی تێر نابێت،.چیرۆکنووس لە وەسفی ماکوانی خەراماندا دەنووسێت:(ئێسقان پان، مەچەك ئەستوور و کەللە زل،پارچە ئێسکێکی گەورە بوو،دەستە زلەکەی هەڵمەتی دە بۆ دوانزە کەوچکی هەبوو،ڕۆنی بنی مەنجەڵی وەکو ئاو دەخواردەوە،لەفەی گەسی بە کاغەزەوە دەخوارد). لێرەدا، ئێمە لە بەردەم وەسفی کارەکتەرێك داین، کە هەڵسوکەوت و ڕەفتارەکانی، هاوگونجاون لەگەڵ ئەو وەسفەی چیرۆکنووس بۆی کردووە کە ماکوان چ کەسێکی زۆر خۆر بووە.لە چیرۆکی منداڵەکەی زامبییادا، چیرۆکنووس زۆر بە وردی وەسفی مرۆڤێك دەکات کە بێ کارە و لە ماڵ دانیشتووە. ئەو ڕەچاوی ئەو بارودۆخە دەروونی و کۆمەڵایەتییەی کردووە،کە کەسانی بێ کار تێیدا ئەژین لە ڕووی دەروونی و کۆمەڵایەتی و خێزانی.لەچیرۆکی (بەڵای سەرشین)دا،کاتێ ئاریێس پاڵەوانی چیرۆکەکە ڕادەکات بۆ شاری کەرکوك، چیرۆکنووس بە شێوەیەك وەسفی شەقام و کوچە و کۆَلان و گازینۆ و چێشتخانە و شوێنە تایبەتی و گشتییەکانی کەرکوك دەکات،وەك ئەوەی نووسەر خۆی ئاریێس بێت.

ئەم هەموو وردەکارییە لە وەسف، جۆرێك لە ئستاتیکای بە گێڕانەوەی ڕووداوەکان داوە. وێڕای ئەمەش، گەلێك جار لەو وەسفەدا، هەست بە شیعرییەتی گێڕانەوەو دەربڕین دەکەین وەك ئەوەی شیعرێك بخوێنینەوە. بۆنموونە:(خەم و جەفا لە بیر بکەم کەیف و سەف بکەم لا145) یاخود(ورچەکە دەبێ بوو، لە فیل زل و قەبەتر بوو،حەوترینگە

خۆی بوو،پیاو چ پیاو گای بنەبوو لا153). هاوکات بە درێژایی لاپەڕە 141ی کتێبەکە، لە وەسفکردنی سیدرادا،لە بەردەم گێڕانەوەیەکی هونەرییانەی جوانداین، وەك ئەوەی پەخشانێك، یاخود شیعرێکی ئازاد بخوێنینەوە وایە.

سێیەم:زمان یەکێکی دیکە لەلایەنە جوانەکانی ئەو کۆمەڵە چیرۆکە، زمانە.زمانی نووسینی چیرۆکەکان، زمانێکی چڕ، ئاڵۆز ماناداره، هاوکات لە فۆرمدا سادەیە. من کاتێ ئەو چیرۆکانەم خوێندەوە، درکم بەوە کرد کە محمود نەجمەددین، یەکێکە لەو چیرۆکنووسانەی کە توانایەکی باشی لە ڕووی زمان و دەربڕینەوە هەیە، بە بێ ئەوەی جۆرێك لە درێژدادڕیی و دووبارەکردنەوەی وێنەکان ببینین.لە چیرۆکی ماکواندا، چیرۆکنووس بە جۆرەها شێوە وەسفی ئەو کارەکتەرە دەکات، وەلێ دواجار هەموو ئەو سیفەتە جیاوازانە لە ڕووی زمان و دەربڕینەوە، گوزارشت لە کەسیەتی ماکوان دەکەن.چیرۆکنووس لە کۆی ئەو چیرۆکانەدا، بە زمانێکی چڕ ڕووداوەکان باس دەکات. زمانێکە، کە لە ڕووی پێکهاتەی زمانەوانی و وشەسازییەوە، چەندین وشەو دەربڕین و گوزارشتکردن لە خۆ دەگرێت. وێڕای ئەمەش، هەمان ئەوزمانە، جۆرێك لە شیعرییەت و گێڕانەوەی تێدایە، کە چێژێکی دیکەیان بە دەقەکەداوە. چوارەم:ناوونیشان و ناوی کارەکتەرەکان:

بە گشتی ناونانی کارەکتەرەکانلای ئەم چیرۆکنووسە، جێگەی لە سەر وەستانە. ناوی کارەکتەرەکان ناوی باو نین، بەڵکو ناوێکن کە زۆر جار نامۆشن بە زمانی ئێمە. چ ناونیشانی ئەم کۆمەڵە چیرۆکە، چ ناونیشانی چیرۆکەکانی ناوی، ناونیشانی کورت، سەرنج ڕاکێش و نامۆن. واتا چیرۆکنووس تاڕادەیەکی زۆر لە بازنەی ئەو ناوە سواوانە دەرچووە کە ڕەنگە لەچیرۆك و ڕۆمانی کوردی بەردەوام بیانبینین.کورتکردنەوەی دنیا، بەو هەموو بوونەوەرو پێکهاتە زیندوو نازیندووانە،بەو هەموو پێکهاتە سرووشتی و جوگرافی و مرۆییانە، لە سێ پیتدا، بەلای منەوە وەك خوێنەرێك، ناونیشانێکی جوان و سەرنج ڕاکێشە. هەمیشە بۆ من وەك خوێنەرێك، ناونیشان ئەو ئەلقەیە کە بە دەقەکانمەوە گرێدەدات. بۆیە ناونیشانی ئەو کۆمەڵە چیرۆکەش لای من جێگەی سەرنج و پرسیاربوو، کە دنیا چۆن سێ پیتە؟ چیرۆکنووس لەو ناونیشانە دەبێ مەبەستی ئاماژەدان بە پەروەردیگار نەبێت کە(خوا)یەو تەنها لە سێ پیت وەك نووسین پێکهاتووە و دنیای دروست کردووە؟بۆیە هەڵبژاردنی ناونیشانی جیاواز، کورت و پوخت و مۆزیکی، سیمایەکی هونەرییانەی جوانی دەقە. ناونیشانی باو، هیچ داهێنان و جوانییەکی تێدا نییە.هاوکات ناونیشانی کارەکتەرەکانیش ناونیشانی جوان، کورت و مۆزیکین کە لە دەرەوەی ئەو ناوە باوانەن کە ڕەنگە بەردەوام لە چیرۆك و ڕۆمانی کوردی دووبارە ببنەوە. بۆ

نموونە ناوی کارەکتەرەکانی ئەو چیرۆکانە، ناوی سەرنج ڕاکێشن وەك:(ماکوان/ئاڤار/بەمێ/سیدرا/ئاریێس/زامبیا/جیبۆ/ڕێناس). ئەم ناوانە، ناوی سنووردارو دەگمەنن لە کۆمەڵگەی ئێمەدا، ئەم ناوانە لەو جۆرە ناوانەن کە گۆکردنیان، ئاسان و مۆزیکییە لە ڕووی زمان و دەربڕینەوە. بەڵام لێرەدا بە تەنها کارەکتەرەکان گرنگ نین، بەڵکو گونجاندن و پێدانی ڕۆڵیش پێیان گرنگە، کە بەردەوام بەشێکی زۆر لە ڕۆمانووس و چیرۆکنووسانی ئێمە لەم ڕووەوە دەکەونە هەڵەوە. کاتێ ناتوانن کارەکتەرەکان لەگەڵ ڕۆڵەکان بگونجێنن. لە چیرۆکی (بەلاقی موفەرەح ڕادەکات) چیرۆکنووس باسی کەسانێك دەکات، کە هیچ لە زمانییان نازانێت.ئەوان بە زمانێك دەدوێن، جیاوازە لە زمانی مرۆڤ، وەك خۆی دەڵێت:(ئەو خەڵکە بە زمانێکی نامۆ قسە دەکەن،قیقالمقیق□□□ژقلا). ئەمە زمانی ئەو کەسە نامۆیانەیە، کە کەس نازانێت مانای چییە. بێگومان چونکە چیرۆکنووس باسی کەسانێکی نامۆ دەکات، دەبێ زمان و بیرکردنەوە و تێڕوانینیشیان لەگەڵ ناسنامەی کەسییان یەکبگرێتەوە. من کاتێ ئەو چیرۆکەم خوێندەوە، وام هەست کرد لە نێوە هۆزە سەرەتاییەکانی ئەمەزۆندام. ئەوەندە کارەکتەرو گێڕانەوەکان سەیرو سەمەرە بوون.(کەسەکان چوار دەست و سێ قاچیان هەیە،زمانییان بە قەد گەزێك درێژە،سەرزەمین نییە،پیاوەکان چوار چاو و دووگلێنەیان هەبوو،هەر گلێنەی ڕەنگێك بوو، قەزەمێك لە نێویان بوو، لە پێ ئەوەندە کشا، باڵای بەقەد دار چنارێك لێهات).بێگومان کە مرۆڤەکانی ئەم شوێنە بەو شێوەیە سەیرو سەمەرە بن، دەبێ زمانەکەشییان زمانێکی غەریب و نا ئاشنا بێت کە کەس تێی نەگات.

پێنجەم:_تەکنیکی چیرۆك لە نێو چیرۆك.

وەکو خوێنەرێك،ئەوەندەی چیرۆکەکانی محمود نەجمەدینم خوێندبێتەوە و سەرنجم دابن، بڕواناکەم هیچ چیرۆکێکی ئەو چیرۆکنووسە هەبێت کە لە دووتوێیدا چیرۆکێکی دیکە دروست نەکات. زۆرجار خوێنەر کەچیرۆکێکی دەخوێنێتەوە، لەگەڵ ڕووداو وگێڕانەوەکان ئاوێتە دەبێت و لە چاوەڕوانی کۆتایی هاتنی ڕووداوەکان دایە، کەچی لە پڕ چیرۆکێکی دیکە لە دووتوێی ئەو چیرۆکەوە دەگێڕێتەوە و هزری خوێنەر سەرقاڵ و پەڕێش و بڵاو دەکات. ئەم تەکنیکە، جۆرێکە لە گەمەی چیرۆکنووس لە ڕووی گێڕانەوە و خوڵقاندنی ڕووداو لەگەڵ خوێنەردا. وەك ئەوە وایە، لە یەك کاتدا،چەند تۆپێك بۆ چەند ئاراستەیەکی جیاواز فڕێ بدەین، کەچی نەزانین بە شوێن کامە تۆپ بکەوین.چیرۆکەکانی ئەم چیرۆکنووسەش بەم شێوەیەن. بۆ نموونە:لەچیرۆکی (کەلەزراودا) وەك هەر گێڕانەوەیەکی دیکە، باسی

شوفێرێکی تەکسی دەکات کاتێک ژن وپیاوێک داوای لێ دەکەن، بیانگەیێنێتە شوێنێکی دیاریکراو، تا ئێرە ئێمە لە بەردەم چیرۆکێک داین، کەچی دوای ئەوەی ژن و پیاوەکە دادەبەزن، دووبوونەوەری سەیر، لە شێوەی مرۆڤی بچووك، وەك تیمەیەکی دیکە دێنە نێو چیرۆکەکە و خەیاڵی خوێنەر دەگوازنەوە سەر خۆیان.ئەم شێوازە لە تێکەڵکردنی ڕووداوەکان، جۆرێك لە هاوبەشی لە نێوان چیرۆکنووس و خوێنەر دروست دەکات، کە ئەویش بەشداری ڕووداوەکان بکات و لێکدانەوەیان بۆ بکات.وێرای ئەمەش، کۆتاییەکی کراوەیە، کە دەشێ چیرۆکەکە بە فۆرمێکی دیکە و گێڕانەوەیەکی جیاواز بەردەوامی هەبێت.

ئەم گەمەی تەکنیکییە، ڕەنگە بۆ خوێنەرێکی ئاسایی قورس و ئاڵۆزبێت، ڕەنگە بپرسێت ئەو چیرۆکە چ مانایەکی هەیە؟ وەڵێ بۆ خوێنەرانێك کە سەودا و خوێنەوەی چیرۆکییان هەیە، مایەی چێژ لێ وەرگرتنە. چونکە وەك باسمان کرد، خوڵقاندنی جیهانێکی فەنتازی، لە نێو واقیعێکی باودا، جوانییەك بە گێڕانەوە دەدات.ئەمە لەلایەك لەلایەکی دیکەوە، ئەگەر چیرۆکنووسێك مەبەستی بێت جیاواز بکەوێتەوە لە ئەوانیتر، ئەوا بێگومان دەبێ جیاوازیش بنووسێت. ئەو سەردەمە بە سەر چوو، چیرۆك وەك ژانرێك تەنها بە خوێنەوەیەکی ئاسایی، هەموو ماناکان بەدەستەوە بدات.بەڵکو بیرکردنەوەی خوێنەر، گەمەی چیرۆکنووس و پەیوەندی بە هزری خوێنەرەوە، ڕۆڵ دەبینن لە خوێندنەوە و تێگەیشتن لە مەغزاکانی چیرۆکێك.چونکە دەبێ بزانین چیرۆك حیکایەت نییە تاکو لە میانەی گێڕانەوەیدا، بگێڕەوە هەموو شتێکمان بۆ باس بکات و هیچ نهێنییەك نەهێڵێتەوە بۆ ئەوەی بیری لێ بکەینەوە و پرسیار بکەین. هەر ئەمەشە چیرۆك وەك هونەرێکی نوێ، لە حیکایەت و ئەفسانە جیا دەکاتەوە کە هونەرێکی کۆنن.لە نێو چیرۆکیشدا دەبێ چیرۆکنووس بە ستایلێك بنووسێت، لە ئەوانیتر نەچێت. بڕوام وایە وەك خوێنەرێك، دنیا سێ پیتە لە ئەزموونی هیچ چیرۆکنووسێك ناچێت، خودی نووسەر خۆی نەبێت.من چێژم لە خوێندنەوەی ئەو کۆمەڵە چیرۆکە بینی، کە خوێنەر لە نێو ئەو هەموو فەنتازییاو تەکنیکی گێڕانەوە و ڕووداوە سەیروئاڵۆزانە، ون دەکات ودەچێتە نێو دنیایێکی دیکە، کە دنیای تایبەتی چیرۆکەکە.

---

*پەراوێز: دنیا سێ پیتە،کۆمەڵە چیرۆك،نووسینی: محمود نەجمەددین، بڵاوکراوەی:چاپەمەنی خانی_2019.

*ئەم بابەتە، لە ئەدەب و هونەری کوردستانی نوێ، ژمارەی ڕۆژی پێنج

شەممە ڕێکەوتی 10/9/2020 بڵاوکراوەتەوە…

[بۆ خوێندنەوەی با بەتەکانی تری نووسەر کلیکی ئێر□ بکەن]

داری زڕی چاوەڕوانی … شیعر/ کاوە عوسمان عومەر

چاوەڕوانی دارێکی ژەهرینە،،
زیندانی کردنێکی خ□ بەخ□ یە،،
دەستاڕێکی ز□ بەلاحە..
هەر چرک□ یە و..
پەیکەری بەردینی بوون،،
ئەهاڕێ،،
چاوەڕوانی هەورێکی..
ئاوس بە پشکۆو پۆڵای تواویە،،
سۆمای کراوەی تەمەن ..
کون کون ئەکا،،
چاوەڕوانی…
ئاوی ڕەشی بێهود□ ییە،،
وێنەی سەرابی عیشقیک..
لەسەر پە نجەرەی بەرائەت،،

ئەشواتەوە،،
چاوەڕوانی…
جازێکی ناسازە،،
کۆترە سپیەکانی بیرەوەری،،
هەڵئەفڕێنێ،،
چاوەڕوانی ئافرەتێکی…
جادوگەری مەرگپۆشە..
تەور بەدەستە،،
دەسکە گوڵە ڕیحانەی …
ڕۆح هەڵئەپاچێ..
چاوەڕوانی،،
پیاوێکی ڕوخسار گورگە،،
بە چنگە ڕەشە خوێنلێتکاوەکانی..
ملی ئاسکە پەمەیەکانی..
ژوان ئەچڕێ،،
مارێکی سپی چاو سوورە، چاوەڕوانی،،
ناهێڵی پەنجەکانی ئەڤین بگەنە ..
سێوە پەمەیەکانی..
نێو سەبەتەی عیشق،،
چاوەڕوانی …
نەهەنگێکە نیوە مردوو،،
لەسەر قەراغی زەریای تەنیایی،،،
چاوەڕوانی..
نەگەیشتنە..
لەسەفەرێکا،،
بەرەو شاری کات،،
چاوەڕوانی گوریسێکی چڵکنە،،
بە قۆچی ئاژەڵی..
ترسناکی مەرگەوە بەستراوە،،،
لە ملا ئاڵاوە،
چاوەڕوانی کێکێکی ژەهراویە،،
لەسەر مێزی پلانی دوێنێ و..
ئەمڕۆو سبەینێکان دانراوە،
چاوەڕوانی..
سەربازێکە لە مۆڵگەیەکی دوور،،
نیشانە لە دڵ ئەگرێتەوە، چاوەڕوانی…
شەمەندەفەرێکە،،

لە ناو قوڕ چڵپاوو لیتەی ..
وەرزە تێپەڕیوە ووشک و..
بێ فڕەکانا چەقیوە،،
چاوەڕوانی…
هاوارێکی ترسناکە…
لە چۆڵەوانی گەردونێکی بێ سۆز..
و بێ ئاگاو داڕوخاوا،،
چاوەڕوانی بیرچونەوەیە،،
لەوەی
شنەبایەک هەیە،،،
زەردەپەڕێک لە باڵی…
پەپولەیەکا خۆی حەشارەداوە، ئەستێرەیەک…
نوقم لە گۆمێکی مەنگ لە مانگە،،،
چاوەڕوانی…
کەرەنتینی دڵە،
گەڕانەوەیە…
بۆ نێو ئەشکەوتە ڕەشە مەزنەکانی فەنا..
چاوەڕوانی…
خەوتنێکە…
لەسەر دەرزی و پشکۆ،،
سەمایەکە،،
لە سروتی یاری هییچا

وێنەکە کارێکی هونەری فۆتۆگرافەری ئەڵمانی
(S. Hermann. F. Richeter)
بە سوپاسەوە لە پەیجی فەرمی خۆی وەرگیراوە

مانیفێستی عەشق… بەشی ح□قد□…

تێکست: ستیڤان شەمزینی

من پیاوێکم وەک باران ئەبارێمە سەر رۆحت
□تۆش ل□ ناو دڵتا ئەشقێکی شێت ئەدوریتەوە□

ئەو رۆژەی من ئەمرم و بۆ ئەبەد ئاوا ئەبم
□ئیتر چیدی لە ئاسۆوە خۆری ئەشق هەڵنا یە□

□
هەر کات ویستت لە خۆتم دوورخەیتەوە□
نیشانە لە جەرگ و دڵی خۆت بگرەوە□

□چارەیەکم نییە هەر ئەبێ دوای ئەشقت بکەوم□
چوون هەموو پردەکانی گەڕانەوەم خاپوور کردووە□

□
وەک پرۆمیسیۆس ئاگرم لە ماڵی ئەشق دزی
□تا ئاوڕم دایەوە تەنێ کۆیزوخاڵەکەم مایەوە
□

□بیر و هۆش بەکارمەهێنە چوونکە ئاشقین□
ماتماتیکی ئەشق دڵ تێی ئەگات نەک مێشک

وەرە ئەم تەنهاییە سامناکەم پڕبکە لە ئەوینت
وەرە ئەم کابووسەم پڕ بکە لە تریفەی خۆت

وەرە ئەم دەریا مردووەی دڵم پڕبکە لە شەپۆل

وەرە ئەم خەیاڵەم تەژی بکە لە ئەفسوونی خۆت

گەر هاتم لە شیعرێکی نوێدا پیت بە پیت ئەتنووسمەوە
تەنها لە خەڵوەتی ئەشقماندا، بۆ تۆی ئەخوێنمەوە

گەر تۆ بێی، بێڕەنگی ئێستام ئەبێتە زەخرەفەی رەنگ
گەر من بێم دەست ئەگرم بۆ سەر تاڤگەی روونی ئەشق

گەر هاتی پەنجەکانت ئامادەکە بۆ ژەنینی تەمبوری دڵم
گەر هاتم بزانە هەنگاوەکانم لەگەڵم نایەنەوە بۆ رۆشتن

من بۆ تۆم، دنیاش بۆ هەموو خەڵک
تۆش بۆ من بە، با دنیا ببێتە موڵکی خۆم

وەرە تاسەی ئەشقت لە دڵی منا بشکێنە
بەڵێن بێ، دێم خەمی دووریت ئەکەم بە هۆنراوە

وەک تابلۆیەک ئەتگرمە چوارچێوەی شیعرم
مینا کارمامزێکی بریندار توند بمگرە باوەشت

لێوت بە شەرابی لێوم، سوور سوور بکە
تا دڵم پڕ پڕ بێ، لە بۆنی خۆشی هەناسەت

وەک دەریاوانێک راوی توڕەترین شەپۆلم ئەکرد
کەچی ئەشقت ئەمجارە سەرکەشیی راو کردم

بە ماچێک منت خستە ناو بەهەشتی خۆت
منیش بە شیعرێک تۆم بردە ماڵی ئیرۆس

ستوکهولم – سولنا

دوو شیعری نەوزاد بەندی

ژیانێک لە مردن

نەمئەزانی
فێری فڕینم ئەکەیت و ،
لە نیوەی ڕێ ،
باڵم ئەنێری بۆ مقەست ..
فێری گەڕانم ئەکەیت و
لە پێچێکدا ،
ئەمخەیتە ناو هەڵدێرێک و
ناویشم لێ ئەنێی بنبەست ..

بیشمزانیایە ، هەر وا بوو ..
هەر قەزا و
قەدەری خوا بوو ..

لێرە کەس جوڵەی بۆ ناکا ،
هەرچی ڕووبا ، لە خواوەیە ..
چاوەڕوانن چاکی بکا ..
هەر خۆی گەورەی ئەو ناوەیە ..

جەنگی سارد

هەرشتێ

تەم
بیرخاتەوە ،
گەرنووسراو بێ ، ئەیسڕمەوە
گەر چێنراو بێ ، ئەیبڕمەوە ..

گەر گوڵ بێ ، هەڵیئەوەرێنم
گەر دڵ بێ ، ڕایئەوەستێنم

باڵندە بێ ، هەردوو باڵ و
دەنووک و
نینۆکی ئەکەم
فەیس بوک بێ ، بلۆکی ئەکەم..

هاوڕێی پەپوولە … محەمەد بەرزی

هاوڕێکەم پەپوولەیە
لە ناو گوڵ و خونچەیە

باڵی جوان و نەخشینە
خاڵخاڵی سور و شینە

منی زۆر زۆر خۆشدەوێ
هەر بۆیە دوامدەکەوێ

لە دەورم دەخولێتەوە
دەم دەگەشێتەوە

بە گەنای سور و ئاڵەم
وا دەزانێ من گوڵم

لە ڕوومەتم دەنیشێ
ختووکەم دە و نایەشێ

١ / ١٠ / ٢٠٢٠